

Bach Concerts Ghent
Sint-Niklaaskerk

Zaterdag 19 oktober 2024 - 17u

Jubileumconcert

Paul De Maeyer, organist
CBM-Koor o.l.v. Rachel Perfecto

www.bachconcerts.be

Programma & toelichting

1. Toccata, Adagio & Fuga in C, BWV 564

- a. Toccata
- b. 'Befiehl du deine Wege' (Herzlich thut mich verlangen)
- c. Adagio
- d. 'Wenn ich einmal soll scheiden' (Herzlich thut mich verlangen)
- e. Fuga

Bij de *Toccata* horen wij de haan driemaal kraaien: er is geen enkel bijbels tafereel dat ons zo herinnert aan het verraad dat steeds op de loer ligt dan hier. Petrus ontkent op een zwak moment van angst dat hij bij Jezus hoorde op het ogenblik dat deze "ingerekend" wordt.

Aan het *Adagio* hebben we de realisatie van dit Flentrop-orgel in Gent te danken. Toen "de Vrienden van de Sint-Niklaaskerk nog 90.000 euro te kort kwamen om tot aankoop en overplaatsing te kunnen overgaan, kwam er plots hulp uit onverwachte hoek. Een milde schenkster kwam luisteren naar een gelegenheidsconcert waarbij het project werd voorgesteld. Toen werd BWV 564 gespeeld en bij het *Adagio* werd de ontroering de oude muzikliefhebster te machtig, ze barstte in tranen uit en zegde na afloop van het concert haar mecenaat voor 90.000 euro aan de vrienden toe. Hartelijk dank Josée De Wit voor zoveel liefdevol engagement voor Gent en de Sint-Niklaaskerk.

De fuga heeft een licht danskarakter en vertoont een merkwaardigheid in de stiltes van het thema. Het lijkt alsof de tegenstemmen voorafgebeeld worden in de expositie zonder deze evenwel al te kunnen horen.

Tussen de drie delen hoort u twee zettingen van 'Herzlich thut mich verlangen', een lievelingskoraal van Bach dat voortdurend terugkeert in vele cantates voor geheel het kerkelijk jaar.

2. Concerto in a, BWV 593 (naar Vivaldi)

- a. Concerto, I. Allegro
- b. Herr Gott, nun schleuss den Himmel auf (koraal)
- c. Herr Gott, nun schleuss den Himmel auf, BWV 617
- d. Concerto, III. Allegro

Huppelen in de bergen met Vivaldi ? Wij weten dat Antonio Vivaldi als priester uit zijn ambt werd ontzet omdat hij tijdens het opdragen van de Heilige Mis vaak plots wegliep van het altaar om (geïnspireerd als hij was) een muzikale inval voor een nieuwe compositie te noteren. De man had

een enorme drive in het componeren: 800 concerti van zijn hand werden overgeleverd. Zij ontstonden in het kielzog van de Italiaanse vioolschool die hij zelf vertegenwoordigde als muziekleraar in Ospedale della piet , een meisjesweeshuis waar iedereen moest leren zingen en viool spelen. Dat Bach dit concerto voor orgel bewerkt is een veelzeggend gebaar: het is een erkenning van grote kwaliteit van deze muziek en een bewijs dat Bach nieuwe wegen zocht om het orgel pittig en ritmisch levendig te laten klinken.

3. Partita ‘Wer nur den lieben Gott lässt walten’

- a. ‘Wer nur den lieben Gott lässt walten’ (koraal)
- b. Orgelprelude BWV 690
- c. Orgelprelude BWV 691
- d. Orgelprelude BWV 647
- e. Orgelprelude BWV 642

Bach zelf heeft in zijn lange carrière als liturgisch organist diverse koraalpartita’s (variatie-reeksen) gemaakt. Deze partita hebben wij zelf samengesteld met Bachwerken en daarbij hebben wij het koor een bijzondere rol toebedeeld.

4. Prelude & Fuga in e BWV 533

- a. Prelude
- b. Orgelprelude ‘Wo soll ich fliehen hin’ BWV 646
- c. Fuga

Dit preludium en fuga doet denken aan de “Stylus phantasticus” van Dietrich Buxtehude. Een verhaal met schrijnende inhoud wordt hier als het ware op een geanimeerde wijze verteld in een preludium dat “con discrezione” een bijzondere wereld aanraakt. Als middendeel kozen wij hier voor een Schübler koraal, een orgeltranscriptie van een deel van een Bachcantate.

5. Partita “In dir ist Freude”

- a. ‘In dir ist freude’ (strofe 1)
- b. Orgelprelude BWV 615 met klokkenspel registratie
- c. ‘In dir ist freude’ (strofe 2)
- d. Orgelprelude BWV 615 met plenum registratie

Dit beroemde koraal bezingt de vreugde van nieuwe dag die de gelovige vindt in Jezus.

6. Wachet auf

- a. Prelude in Es BWV 552/a (re-expositie)
- b. Wachet auf (strofe 1)
- c. Orgelprelude BWV 645
- d. Wachet auf (strofe 3)
- e. Fuga in Es BWV 552/b (3e fuga)

Dit koraal handelt over de parabel van de wijze en de dwaze maagden (bruiden) die zich op een verschillende manier voorbereiden op de komst van hun bruidegom. De ene groep neemt alleen de lampen mee in het duister, de anderen nemen ook extra olie mee voor het geval ... De christen wordt sterk aangemaand om waakzaam te zijn, want je weet nooit wanneer de Heer eraan komt. Wij kunnen dus maar beter voorbereid zijn. Als hoekdelen bij deze mini – partita over de waakzaamheid, hoort u fragmenten van het beroemde preludium en fuga in Es, dat de goddelijke drie-eenheid muzikaal verklankt.

De Uitvoerders

Paul De Maeyer is een internationaal gereputeerd Belgisch concertorganist, bekend om zijn levendige improvisaties en unieke programma's. Als docent is hij verbonden aan de Academie De Kunstbrug (orgel en creatieve klaviercultuur). Zijn passie voor historische instrumenten inspireert hem om te experimenteren met klankkleuren, bezettingen en samenwerkingen met andere kunstvormen. Hij studeerde orgel, muziekgeschiedenis en muziekdidactiek aan het Lemmensinstituut in Leuven en behaalde zijn solistendiploma aan het Conservatorium van Utrecht, waar hij les kreeg van Reitze Smits. Hij volgde ook masterclasses bij gerenommeerde organisten zoals Hans Van Nieuwkoop, Michel Chapuis en Thierry Escaich.

Als concertorganist trad De Maeyer op tijdens orgelfestivals in Europa en de Verenigde Staten, waaronder optredens in de Notre Dame in Parijs. Hij maakte verschillende opnames, waaronder werken van Bach. Zijn repertoire reikt van de middeleeuwen tot hedendaagse muziek, waarbij hij zich verdiept in de stijl en mogelijkheden van elk orgel. Daarnaast is hij actief betrokken bij de Vlaamse orgelcultuur door advies te geven bij restauratieprojecten zoals in Bottelare (Merelbeke) en Hijfte (Lochristi). Als liturgisch organist is hij verbonden aan de Sint-Stefanuskerk in Gent.

Het CBM-Koor: De geschiedenis van het koor Capella Beatae Mariae ad Lacum gaat terug tot 1971, met de oprichting van een kinderkoor door E.H. Evrard Vander Velpen, voornamelijk om de vieringen in de parochie

Onze-Lieve-Vrouw-ten-Poel in Tienen op te luisteren. Langzaam maar zeker groeide CBM uit tot een echte koorfamilie die in de glorieperiode meer dan 200 koorzangers telde in verschillende koren. Door de jaren heen behaalde het koor mooie resultaten in diverse nationale en internationale wedstrijden en oogstte het talrijke successen tijdens vele concerten en festivals in binnen- en buitenland. CBM heeft enkele zeer bekwame en gedreven dirigenten mogen meemaken, waaronder Kurt Bikkembergs, Dieter Staelens, Luc Anthonis, Tineke Verlooy en Koen Vits. Sinds 2021 wordt het CBM-koor geleid door Rachel Perfecto.

Rachel Perfecto is dirigent, musicoloog en beiaardier. Ze is afkomstig uit de Verenigde Staten waar ze haar bachelor in de muziek behaalde aan Yale University. Dankzij een studiebeurs van de Belgian American Educational Foundation, kwam Rachel in 2015 naar België om beiaard te studeren aan de Koninklijke Beiaardschool 'Jef Denyn'. Ze studeerde met de grootste onderscheiding af en behaalde daarna een master in de musicologie met de grootste onderscheiding aan de KU Leuven en een master in de muziek aan het Koninklijk Conservatorium Antwerpen, waar ze koordirectie studeerde bij Luc Anthonis en orkestdirectie bij Ivo Venkov. Sinds 2021 dirigeert Rachel de Capella van CBM, en daarnaast ook het Kamerkoor Cum Gaudio in Sint-Martens-Latem. Ze is tevens hoofdbibliothecaris van het Antwerp Symphony Orchestra.

De orgels van de Sint-Niklaaskerk

In het archief van de Sint-Niklaaskerk lezen wij dat het eerste kerkorgel waarvan hier sprake is, gebouwd zou zijn rond 1504-1506 door Harm Van Den Eeckhoute en Lieven Cornelis. Het instrument werd gekeurd door Jan Van Lier, die in Lier opgevolgd werd door de beroemde Gillis Brebos. Brebos zou later in het Escorial te Madrid vier grootse orgels realiseren, de top van onze Vlaamse cultuur.

In 1605 is er Sint-Niklaas sprake van een nieuw orgel met 23 registers door Niclays uit Ath. In 1680 heeft het orgel nieuwe 16 registers, het klavier 47 toetsen en wordt het klankplan uitgebreid met 5 registers door Nicolas Langlez.

In 1838-1840 bestelt men een nieuw orgel met 24 registers bij de Gentse orgelmaker Pierre Van Peteghem. Organist Strauwen speelt dit instrument op overtuigende wijze in, maar is niet tevreden. De ambities in het opkomende belevingscentrum Gent zijn veel hoger. Op 22 maart 1856 wordt een spectaculair concertorgel in geheel nieuwe stijl naar Parijs model op memorabele wijze ingehuldigd. Het eerste grote buitenlandse meesterwerk van de beroemde Aristide Cavallé-Coll wordt geboren in Gent.

De invloed van deze totaal nieuwe stijl van orgelbouw kan nauwelijks worden overschat: plots kon men hier de grote orgelwerken van Bach met pedaal spelen en ontstond er ruimte voor de ontwikkeling van een nieuw romantisch klankidoom voor hele symfonieën in de orgels. Het voorbeeld was de ontwikkeling in de sonore wereld het orkest met zijn kleurrijke hout- en koperblazers en de groeiende dynamische mogelijkheden.

Alle orgelmakers in ons land worden vanaf dat ogenblik uitgedaagd om de nieuwe stijl te hanteren. De orgelklank zou meer zangerig gaan klingen, met een stevige grondtoon ("Gravität" zoals Bach zelf ook eiste in de orgels). Men ontwikkelde dynamische mogelijkheden om de gevoelens van de romantische ziel verfijnd en met gepast pathos te kunnen vertolken. Het genie van de onderzoeker, geweldenaar en artiest Aristide Cavaillé-Coll was hier zodanig meesterlijk in, dat hij tot op vandaag wereldwijd sterk inspireert.

De orgels van de Sint-Niklaaskerk nu

Door de restauratie in 1958 van de kerk zelf, werd het Cavaillé-Coll orgel veilig ingekist tot het schip in 2010 openging. Sedert 1958 zwijgt het slapende Doornroosje van Gent tot wanneer een moedige prins haar wakker komt zoenen. Er werd dan ook druk uitgekeken naar een "edele" tegenhanger in het koor voor de mythische hooforgel. Op 5 december 2006 was het zover: Sinterklaas zelf (De Vrienden van de Sint-Niklaaskerk vzw) kwam een koororgel brengen en bood dit aan aan de kerk en de stad. De Gentse bisschop en de docent van een stedelijke orgelklas huldigden het prachtige instrument in.

Orgelmakerij Reil heeft dit Flentroporgel gereviseerd in 2023. De winddruk was oorspronkelijk iets naar boven gebracht om het orgel meer kracht te geven in 2006 toen het hier aankwam. Reil heeft meer rust gebracht in de klankuitstraling en het totaalbeeld meer in harmonie gebracht met het karakteristieken van het pijpwerk en het oorspronkelijke concept van het orgel.

Door het feit dat het orgel nu in een ruimklinkende kerk staat, en niet meer in een koekendoosakoestiek, zoals in Utrecht, waar het vandaan komt, heeft het gewonnen aan klankuitstraling.

Academie De Kunstbrug en het Gentse Conservatorium geven er sedert 2007 lessen op, en die trekken heel wat zeer goede studenten aan. Op die manier trachten we een eyeopener te plaatsen naar het te restaureren Cavaillé-Coll orgel uit 1856. Men bouwt nu aan een intense werking rond het orgel en muzikale initiatieven op hoog niveau waaronder de Bachconcerts.

Door de komst van het Cavaillé-Coll orgel halverwege de 19e eeuw, vond een heuse paradigmaswitch plaats in de beleving van orgels en hun esthetiek in onze streken. In plaats van dorpsorgels met op de barok geënte klankwereld, kwam met veel geweld uit Parijs een sterk romantisch idoom aanwaaien, vertrekkend van het grand Plein Jeu van Dom Bédos

in combinatie met de inspiratie die kwam vanuit de ontwikkeling van het symfonisch orkest bij Berlioz en Beethoven.

Alle Belgische orgelbouwers zijn daarna moeten volgen op de ingeslagen weg van de kersverse mogelijkheid om de werken van Bach te spelen (voor het eerst volledig 30-tonig pedaal) én tegelijk symfonische muziek te ontwikkelen op een soort éénmansorkest dat gratis te beluisteren was voor de gewone man die geen operaticket kon betalen. Dit is een idee en realisatie in België van Fétis, eerste conservatoriumdirecteur van Brussel, de getalenteerde organist Jacques Lemmens met een beurs naar Duitsland stuurde om Bach te leren spelen).

De Dyonisische Léfébure-Wély speelde het Gentse superorgel in (de Apollinische Lemmens kreeg geen kans) met een theatrale scéance die haar gelijke niet kende als een soort van ode aan de evenementenstad naar Parijs model met een overdekt circus, een dieren- en plantentuin, een opera en een symfonisch spektakelorgel waar de nieuwe tijden mee aangekondigd werden. Het enthousiasme van de vroegromantiek en de klankwereld van het orkest van Berlioz werden in dit orgel belichaamd.

Het was de tijd waarin de pas uitgevonden 5 korige musetteaccordeon model stond voor de voix célestes (bovenzweving) en de unda maris (onderzweving), aangevuld met de strijkers zoals “viola di gamba”.

Op hetzelfde moment vond Gavioli, vriend van Cavallé-Coll het draaiorgel uit, om de amusementsmuziek ook te kunnen laten spelen door iemand die geen toetsen kan drukken, en alleen aan een wiel hoefde te draaien, hierbij geholpen door een boek met gaten.

Momenteel staat dit bijzondere erfgoed onder een gigantische druk die gevormd wordt door de steeds verder oprukkende vervlakking via evenementen in Gent centrum en een soort “disneylandisering” van de gehele samenleving. De vrienden van de Sint-Niklaaskerk staan samen met de officiële eigenaar (Stad Gent) en de beheerder (Kerkfabriek) van deze kerk voor een belangrijke uitdaging om dit orgel de herwaardering te geven die het verdient.

Dankwoord

Bach Concerts Ghent is enkel mogelijk dankzij uw aanwezigheid en steun. Heel veel dank dat u er ook vanavond opnieuw bij bent! Wij hopen u nog veel te mogen verwelkomen in de Sint-Niklaaskerk voor onze maandelijkse concerten en houden u graag verder op de hoogte van onze projecten via onze verschillende kanalen.

In naam van het volledige Bach Concerts Ghent team,
Nicolas Vermeulen, voorzitter

Over Bach Concerts Ghent

De Bachconcerten in de Sint-Niklaaskerk in Gent hebben als doel de restauratie van het beroemde Cavaillé-Coll orgel te ondersteunen en de orgelcultuur in Gent nieuw leven in te blazen. Deze maandelijks concerten staan in het teken van werken van Johann Sebastian Bach op het Flentrop orgel, gespeeld door Belgische en internationale organisten.

Volgende Bachconcerten:

Zaterdag 16 november : Emmanuel Arakélian

Zaterdag 21 december: Bernard Carlier

Zaterdag 18 januari: Frank Heye

Save the date:

Op **zondag 24 november 2024 om 16u** verwelkomt de Sint-Niklaaskerk opnieuw het **CBM-koor**, ditmaal voor een uitvoering van het **Requiem van Fauré**, begeleid op orgel door Peter Maus. Dit concert, ter gelegenheid van Fauré's 100ste sterfjaar, is een onderdeel van het nieuwe project **Hart van Gent**, dat in volle ontwikkeling is. Hart van Gent brengt o.a. unieke concerten naar de kerk en richt zich op het ontsluiten van het muzikale erfgoed van de Sint-Niklaaskerk.

Tickets voor al onze concerten kunnen online besteld worden op www.bachconcerts.be/concerts

Dit concert is mogelijk gemaakt dankzij de steun van:

VZW VRIENDEN
ST-NIKLAASKERK

VAN
HOOREBEKE
CHOCOLATIER